

INDRUMATOR PASTORAL

PE ANVS
DE LA
HRISTOS
2012

NR. 4

EPISCOPIA
TLAXCALA

ORAȘUL TULCEA LA CEAS ANIVERSAR

Anul 2011 marca pentru orașul Tulcea un eveniment important: „**505 de ani de atestare documentară a orașului sub denumirea de Tulcea**”. Bineînțeles că această dată aniversară nu a putut trece neobservată de către specialiștii ICEM, de aceea, a fost organizată o sesiune de comunicări științifice. Anul 2012 ne aduce o altă aniversare la fel de importantă, poate mai importantă decât prima. Anul acesta se împlinesc 2000 de ani de atestare documentară a cetății Aegyssus, aniversare care nu va trece neobservată, veți afla cu siguranță, despre seria de evenimente care vor marca această sărbătoare.

Pe lângă aceste două evenimente importante care marchează existența orașului Tulcea, anul 2011 sărbătorea încă un eveniment important care, probabil, a trecut neobservat, de aceea, dorim să atragem atenția asupra acestuia: în luna iunie 2011 s-au împlinit 140 de ani de la nașterea lui Nicolae Iorga, „*Apostolul Neamului*” aşa cum a fost numit marele istoric, om de cultură și patriot Nicolae Iorga.

La ceas aniversar i-am adus un pios omagiu marelui istoric, om de cultură și patriot Nicolae Iorga, deși mă întrebam: cum ar putea un învățăcel să aducă un pios omagiu unui mare istoric ca Nicolae Iorga? Ar îndrăzni acesta să-i analizeze activitatea? Cu siguranță nu ar îndrăzni altceva decât să-i citească opera și să reamintească tuturor câteva rânduri din scrierile sale. De aceea, consider oportun să evoc cu această ocazie un fragment din scrierile marelui istoric, în urma călătoriilor sale întreprinse prin Dobrogea, în orașul Tulcea.

Iată ce a surprins cu privirea și inima Nicolae Iorga în călătoriile sale spre Tulcea:

Navigația Fluvială Română, pornită din același impuls și din inițiativa patriotică a aceluiași om, Gr. N. Manu, ca și *Serviciul Maritim Român*, leagă, alături de societăți străine, Brăila cu Galați și acest din urmă oraș cu gurile Dunării.

La opt ceasuri și jumătate suntem în sala de așteptare a Agenției, dar vaporul spre Tulcea și Sulina n-a putut însă părăsi Brăila, căci ceața cea mai nepătrunsă acoperă râul. Din când în când numai soarele se ivește, lipsit de raze, ca o lună palidă, moartă. În săli lumea-și așteaptă norocul. Greci, Bulgari, Evrei, cocoane care vorbesc franțuzește, unele cu sâsâiala grecească din care se vede că Parisul lor e de pe malurile Cefisului, cătei care-și scutură pielicica goală la frigul toamnei aspre, papagali care-și pierd răbdarea și interpeleză din cușcă pe grațioasele lor stăpâne... Gardiști cu șapca înaltă și lămpașuri roșii, agenți de vamă cu linii de aur la șepcuțele negre, finanți nou-nouți, cu uniforma verde, se mișcă printre reprezentanții tuturor neamurilor. Vândători de ziare, de covrigi, Macedoneni cu struguri, care răspund de o potrivă când îi întrebî în grecește și în bulgărește, desăvârșesc amestecul de oameni. Un soldat de marină slab, nalt, roșcat păzește pe marginea malului înaintea pontonului, unde așteaptă un șlep care trebuie dus mai departe.

După câteva ceasuri, vântul vine din susul apei, rece, vioi, iute, și mătură. În păretele fără deschizături al celei oarbe, se face o mișcare subită. Stâlpi se despart, împletindu-se, ca niște stafii urmărite de cele dintâi raze. Apoi e ca un forfol de aburi pretutindeni, un vârtej alb, subțire, ideal, un danț nebun de umbre scămoșate, care aleargă spre cerul de unde soarele trimite cel dintâi zâmbet limpede și vesel, spre țărmurile ale căror linii înnegrite încep să se deosebească. Ca o închipuire măreață răsar de o dată din valuri coșurile, pântecele negre ale vapoarelor, corăbiile cu pânze mândrindu-se în catarturi. Lângă țărmul dobrogean numai, gonite din urmă de vântul ce înseninează, ultimele fărâmături, destrămături ale celei aleargă dezmetice până ce lumina le soarbe, și stăpânește acum pretutindeni, binefăcătoare.

Sub niște păduri ale malului stâng un punct negru se ivește; el crește mișcându-se repede spre port. E o dungă lungăreată, apoi un mare pește ieșit din valuri, o corabie. Învârtindu-se în larg, el vine să se opreasă la ponton. Cu el se merge în josul Dunării.

Sunt pe coverta „Domnului Tudor”. Pe pupa șlepului legat cu funii groase de vaporul care-l mișcă, fâlfâie tricolorul, și aceleași culori se desfășură

în vântul de toamnă pe vaporul însuși. Acesta a fost clădit, cum spune tabla de alamă, la 1900, în atelierele de construcție navală de la Severin, și a 53-a operă a acestora. Căpitanul poartă uniforma țării și a fost ofițer în flota de război. Marinarii se cheamă Vasile, Ghiță; comanda, în care se amestecă vorbe străine: pupă, a recupera, se dă în românește. Elementul internațional îl formează numai cucoanele și papagalii, care încearcă, deopotrivă, franțuzește.

Plutind pe această parte din râu, internațională în puterea tratatelor, supusă controlului de navegației al unei *Comisiuni Europene*, cu steagul ei, cu tezaurul și veniturile ei, cu administrația, legislația și suveranitatea ei desăvârșită, urmând, puțin mai sus de Galați, un mal care a fost al nostru și se află acum în mâna puternicului de la care nimic nu se mai ia înapoi, e o mângâiere să te afli pe aceste scânduri care sunt un fel de pământ al patriei [...] Iarăși malul nordic jos, veșted, iarăși, în partea Dobrogei, păduri. Cursul mărețului râu atinge cea mai mare lățime a unui râu european: e un adevărat împărat al fluviilor, care-și scaldă în lumina, ce-l întinerește necontentit cu puterea ei făcătoare de minuni, zalea de oțel albastru al valurilor, lungul păr umed al trestiilor. Pământul lutos, moale, se despică supus în calea mersului învingător al Domnului său și se dă în lături ca să-i îngăduie toanele nebunatice, când un nou aflux de tinerețe îl aruncă pe cărări oprite. Ai crede că pe acest singur drum triumfal el va ajunge în brațele Mării, întunecate și puternice.

Dar nu. Iată, lângă un mic far alb, ca un început de ostrov, o limbă de pământ, pietruită pe o margine, care se înfige în inima râului. și vaporul apucă la dreapta, pe când alte valuri albastre merg drept înaintea zării. Sunt de aici înainte, fără piedicile de mlaștini pe care le închipe cineva – căci aici puterile care schimbă mersul apelor, precipitarea de mâluri statornice, se mișcă numai în adâncuri – două Dunări. [...]

Dunărea vie e acea care se dezbină în dreapta, înspre pământul dobrogean. De amândouă părțile, malul e al nostru, mal de ierbură uscate și de copaci ce încep a se veșteji de toamnă, un peisaj care ar părea olandez dacă ar fi mai multă verdeță mai umedă, dacă s-ar vedea case scânteietoare din geamurile lor curate și vesele prin culorile lor deschise, dacă, în sfârșit, n-ar fi acest frumos cer albastru, darnic de lumină limpede. Încă de la începutul desfacerii apelor, privirea se lovește în fund de un deal, de un sir de dealuri lipite între ele, pe care sunt stropite case albe, multe și rare, ca niște flori de câmp răsărite pe o pajiște săracă. E un oraș dobrogean, și arată să fie un foarte mare oraș.

Întâlnești o insulă mare, o înconjuri; și se pare că te încizi într-un lac, și-ți răsare o trecătoare de apă albă, care se întinde apoi ca un braț de râu. Orașul pare că-ți tot vine înainte, cu mahalalele lui deschise ca niște brațe primitoare. Pe un deal rotund, pe un scund muncel, se vede o uliță arătătoare, care cheamă de departe atenția.

Iată-ne, în sfârșit, în bazinul, tivit pe jumătate de casele orașului. Îl vezi acum în cele mai mici amănunte, căci, primitor cum este, dorit de lumină și de oaspeți, el îți arată tot ce cuprinde. Un chei larg, ulițe strâmte, strâmbe, de cetate veche turcească, acătuindu-se pe coasta celor patru dealuri, biserici, dintre care una, lipovenească, se mândrește naiv cu coperișurile-i verzi, edificii publice, al căror caracter arhitectural amintește alte stăpâniri decât cea românească. Iar, sus de tot, aleargă pe muchie o golgotă de mori, care-și lungesc în cerul de amurg ca niște negre brațe de cruce aripile de lemn vechi.

Aceasta e Tulcea. Odată a fost șchelea turcească din Nordul Dobrogei și cel mai însemnat din orașele acestei peninsule formate de Dunăre și Mare. Turcii aceștia care leagă la ponton funiile ce opresc vaporul, cari duc pe umerii lor osoși sacii și scândurile, erau atunci stăpâni aici. Corăbii cu pânze albe și painjeniș de funii, văpsite în culorile vii, verde, roșu, albastru, care plac Răsăritului, înțesate de vâslași și marinari, de drumeti spre țările noastre, veneau prin Chilia, pe supt întăriturile Ismailului, se opreau aici pentru hrana și reparări și plecau pe urmă spre centrele de schimb ale Galațiilor și Brăilei. Erau pe atunci locuitori mulți în Tulcea pagână și nu stăteau goale casele mărunte de piatră sau de lemn: către geamia care veghează încă pe mormântul trecutului mort, cu minaretul ei, stâlp funerar, se suiau pe stradalele ascunse bătrânilor cu părul tuns scurt, tinerii cu fețele palide și ochii oblici, supt fesuri și cealmalele de șaluri pestrițe, băieții cuminți și melancolici, pășind bătrânește, și credincioșii de toate vîrstele călătoreau la ceasurile de rugăciune, într-un evlavios târșăit de papuci, spre casa lui Allah care dă biruința, bogăția și puterea.

Astăzi lucrurile s-au schimbat. Crucea bisericilor scânteia pretutindeni. Bulgari, Lipoveni, Greci, alături de Români stăpânoitori, își împart banul și cârmuirea. Oastea poartă fesuri, dar nu mai duce lupta sfântă în numele și în norocul celui mai mare și mai nou dintre Profeti. Corăbiile cu pânze s-au înecat în vârtejul prefacerii timpurilor, și vapoarele de astăzi, purtând o sarcină mai mare, potrivită cu puterile lor mai mari, se strică mai greu și stau mai puțin, răspândind belșugul. Mulți dintre credincioșii legii învinsă și supuse au căutat în pribegie locuri unde stărânește încă minaretul. În sudul Dobrogei

s-a ivit în timpurile nouă concurența Constanței, portul care răspunde la Mare capitalei nouă, transdanubiene, Bucureștilor. Tulcea are un liceu românesc, școli, cluburi bulgare, spioni ruși, politicieni liberali și conservatori, dar n-are șosele care să ducă la dânsa, are abia strade și lumină, cu toată gospodăria bună a Românului de inimă ce a fost răposatul Nenițescu, ce și-a scris aici, în sate și drumuri, cele mai bune poezii patriotice, e lipsită de cultură și de spirit românesc, și aşteaptă încă ce trebuie să fie în mâna noastră. Inima ni se bucură când vedem pe dealul din stânga stâlpul de marmură cu leul de bronz și dorobanțul, care amintește luarea în stăpânire a Tulcei, a Dobrogei prin soldat, dar de ce mulțumire adâncă am fi covârșiți noi, trecătorii, și cei care citesc de departe scrierile noastre, dacă nici pașii dintâi nu s-au făcut în această privință, în cei aproape treizeci de ani trecuți de la anexare am fi luat în stăpânire Dobrogea prin acea putere care-și împlântă mai adânc rădăcinile, prin cultură.

*

* *

O plimbare înăuntrul orașului aduce lucruri noi pe lângă impresia generală de la început. Străzile sunt bune, și acesta e darul de căpetenie pe care l-am făcut orașului, care înainte de aceasta avea numai vechile drumuri ale tuturor timpurilor, pavate cu praf și cu noroi. Judecând-o ca port dobrogean, străbătut de căruțe cu mărfuri, ca târg la care zilnic aleargă din satele de prim prejur sătenii de toate limbile, Tulcea e apoi, desigur, curată. Câteva străzi centrale grămădesc mici prăvălii bulgărești, grecești, rusești, evreiești, căci Tulcea are 2-3.000 de Evrei, care votează și ei la comună, în care e multă mișcare și viață. Mahala lipovenească e un sătuleț curat, în mijlocul căruia se ridică biserică atât de vopsită. În piață, unde căruțele abia încap unele lângă altele, pe când căciulile, fesurile, cealmalele se învălmășesc, înfrățite numai prin faptul că purtătorii lor au aproape aceiași șalvari, e un frumos tablou de viață orientală, cu adausul rar al pavării și măturării străzilor. Toate bisericile: cea bulgărească, o casă mare, având înainte un turn, cea rusească, mai mare decât celelalte, cele lipovenești, cea românească, asemănătoare cu bisericile muntene din șes, sunt bine îngrijite.

Dar particularii, afară de fostul prefect domnul Stătescu, a cărui administrație e foarte mult läudată, pentru hărnicie și tact în împrejurări naționale grele, n-au clădit în Tulcea, care a fost privită de singurii Români din clasele burgheze ce au trecut pe aici, ca un loc de surgun, din care cauți să scapi cât mai repede către un ideal joc de cărți, soarele și alegeri, ca Dorohoiul,

Bacăul sau Slatina. Nici Cârmuirea, care a găsit *palate* turcești pentru administrațiile sale, n-a făcut altă ispravă decât a reparatului și a spoitelui. Și totuși aici trebuia să ne desfășurăm toată puterea de lucru, și de strălucire chiar, pentru a arăta dușmanilor vecini și celor subjugăți menirea și însușirile noastre.

Să fi avut apoi cercurile noastre de lectură (librarul din Tulcea, care editează cărți poștale colorate, cu lupta de la Baia și ieșirea la războiu a lui Ștefan cel Mare, e Bulgar), casele noastre de economie și societatea de consum a funcționarilor noștri. Ar fi fost ceva mai bine decât cu ceia ce avem, cu *monumentele*.

*
* * *

Sunt două, datorită altui bun prefect de Tulcea, care credea însă prea mult în efectul numelor pentru îndeplinirea idealului său național: lui Nenițescu. Unul înfățișează pe Mircea-Vodă, a cărui stăpânire s-a stins trecător asupra acestei țări a nimănui care a fost multă vreme, cu tot peștele, vinul și carierele sale de piatră, Dobrogea. Pe Mircea l-aș vedea nu numai decât ca pe un bătrân, căci n-a domnit decât treizeci și ceva de ani și a putut să fie de la început foarte Tânăr, dar, oricum, ca pe un om cu o deosebită socoteală în faptele lui, pe un *cuminte* al cârmuirii oamenilor. Monumentul însă dă un bătrân cu barba mare și cu ținuta dârză, având în mâna un buzdugan pe care-l arată onorabilului public în atitudinea cuiva care ar voi să-l vândă, fie ca și cu pagubă. Un leu năbădăios se sucește unei stânci.

Al doilea monument e cel de pe dealul Hora. E alcătuit din două figuri de bronz prinse pe un stâlp de piatră. Un dorobanț bine modelat de Vasilescu și un animal cu aripi în care localnicii sunt deprinși a recunoaște un vultur.

Ce se vede mai frumos aici însă, e privaliștea înconjurătoare, cum nu se află mai multe în toată țara. În față se întinde panglica de azur mișcătoare a brațului Sulina, învărtindu-se ca un șarpe; departe, în dreapta, înăltările pământului lasă să se vadă o parte din brațul vecin, al Sf. Gheorghe. În marginea zării se întorc casele albe ale Ismailului, așezat pe brațul cel de-al treilea, al Chiliei. Tulcea însăși se răsfiră în toate părțile, albă, scânteietoare. În dosul ei, o largă întindere e prinșă de apele netede ale lacului albastru. Privaliștea întreagă se încheie în aur, alb și azur¹.

¹ Nicolae Iorga, *Drumuri și orașe din România*, București, Institutul de Arte Grafice Minerva, 1904, p.233- 245.

Spre Tulcea

În Tulcea fac cunoștința otelurilor. E, altfel, destul de bine, dar pentru orice vei cere se va înfățișa un băietan care și-a făcut îndatorirea: dacă vei da, însă, afară pe unul, și rul profitorilor de bacău se va întrerupe de la sine. Sunt trei ceasuri după-amiazi, și Tulcea pirotește în aerul cald, stricat de miroslul mlaștinilor apropiate și al rogozului ce se usucă pe prispe. În străzile de sus, care duc spre monumentul înconjurat de o grădină foarte rău îngrijită, cu plantații de brad uscate, se urcă doar vreo turcoaică, cusută în vesmântu-i de stofă cu dungi albastre, pe care vântul îl umflă ca o pânză de corabie: bușmachii (pantofi de casă, papuci) lunecă fără zgromot pe granitul marginilor de trotuar. Niște turculeți hazlii se bucură într-o căruță deshămată, într-o mare căruță de lemn văpsit, cum se fac în Bulgaria, și care poartă leatul 1903. Lipoveni lucrează la biserică *bespopoviților* cu coperământul verde-deschis. Lângă o poartă, pe pământul uscat, bătut cu prund, al hudiței, un cerc de lipovenești cu rochii roșe fac, foarte harnice, o operație de gospodărie ce nu se înțelege. Doi bulgari urâți vântură o legătură, strigând ascuțit: *calde popușoi*. Un soldat în bluză murdară coboară dealul cu o sacă.

Centrul, cu prefectura, primăria și cele câteva vile de pe coastă, e cu totul pustiu. Numai pe un trotuar trece măreț un domn Tânăr, care trage cu ochiul în dreapta, iar pe trotuarul din față calcă mărunt o cocoană elegantă, care trage cu ochiul în stânga.

În străzile comerciale, după închiderea târgului țăranilor, e odihnă. Negustorii stau în fața prăvăliilor ori se închid, la câte un joc de table, pufoind ascuns când vine mușteriul. Iar cafenelele însiră pe scaune unele lângă altele căciuli bulgărești, căciuli mocănești, pălării țărănești, pălării orășenești, fesuri turcești, turbane țărănești și hainele corespunzătoare într-o târcată expoziție etnografică².

*

* * *

După citirea acestor rânduri minunate aş putea cu săracie afirma că opera marelui istoric este și va rămâne de actualitate. Cum altfel am fi știut cum arăta orașul în care locuim dacă nu am fi citit descrierile diversilor călători străini cât și mărturiile lăsate de Nicolae Iorga despre acesta. Prin rândurile sale a surprins realitatele vieții orașului, cu bune și cu rele, atrăgând atenția subtil asupra ceea ce nu este și ar trebui să fie, privind admirativ, atunci când

² Nicolae Iorga, *Scrieri*, Editura Ion Creangă, București, 1971, p.136-137.

era cazul, mulțumit de ceea ce i se înfățișa în fața privirilor sale iscoditoare, să afle tot și să nu-i scape nimic.

Mă întreb ce ar spune marele istoric azi despre orașul Tulcea? Ar fi oare mulțumit cum arată orașul azi? Monumentul lui Mircea Vodă, despre care spunea istoricul că nu îl vede aşa cum l-a înfățișat artistul, nu mai este în locul unde era așezat odinioară. Un alt artist, pe numele său Ion Jalea, l-a înfățișat pe Mircea Vodă călare pe un cal și l-a amplasat în centrul orașului pe locul care azi poartă numele de Piața Civică.

Ce ar spune dacă ar vedea pe Dorobanț și vultur vechind asupra orașului? Monumentul Independenței, aşa cum îi spunem toți, este acolo unde l-a întâlnit cu privirea și domnul Iorga cu ocazia vizitelor sale la Tulcea.

Dacă despre aceste monumente nu a fost foarte mulțumit, cu siguranță s-a lăsat fermecat de priveliștea înconjurătoare, pe care o vedea încheindu-se în aur, alb și azur.

Cât despre coloratura etnică a orașului a rămas aceeași. Trăiesc laolaltă români, ruși, lipoveni, greci, ucraineni, evrei, aromâni, turci, tătari, țigani și alte neamuri, mai mulți sau mai puțini ca număr. De remarcat este faptul că trăiesc în armonie de atâta vreme, își respectă limba, tradiția și obiceiurile, se acceptă unii pe alții.

Ce i-aș mai putea spune domnului Iorga? Străzile sunt bune și astăzi, au mai rămas câteva străzi de marmură pe care modernitatea nu a reușit să le distrugă. Bisericile dăinuiesc și azi în mahala lipovenească, grecească sau bulgărească, aşa cum era împărțita Tulcea cea de altădată. Hotelurile sunt mai curate și moderne, mai primitoare, cu gazde care te îmbie să le calc pragul, nu mai stau *băietanii* aceia la intrare să aștepte bacșişul, cel puțin nu la vedere.

Un lucru l-ar încânta cu siguranță pe domnul Iorga, un lucru ce ne întristează și pe noi, unele clădiri vechi, monumente istorice aşa cum le numesc contemporanii, monumente care odată înfrumusețau orașul și încântau privirea trecătorilor, acum stau să cadă. Din păcate nu toate au reușit să fie salvate.

*

* * *

Și dacă am pomenit despre scrierile lui Nicolae Iorga cu privire la orașul Tulcea, nu putem uita descrierile călătorilor străini ajunși pe aceste meleaguri, din care prezentăm în continuare:

Generalul Alexandre De Langeron în descrierea campaniilor din 1788 și 1789 ale rușilor contra turcilor descrie momentul când rușii ajung în fața Tulcei la 1/12 noiembrie, „un oraș foarte mare, foarte atrăgător, foarte bogat,

clădit pe malul drept al Dunării. După o luptă ușoară, în cursul căreia au fost distruse câteva vase turcești, a fost ocupat orașul părăsit de turci, în care s-au găsit o mare mulțime de magazii cu alimente, grâu, fructe uscate, furaje, piese de artillerie, chesoane cu praf de pușcă și cu ghiulele, pe care turcii, în orbirea lor sau prostia lor, nu s-au gândit să le distrugă”³³.

Același general, în relatările sale, cu privire la războiul russo-turc din 1806-1812, descrie orașul Tulcea ca fiind „așezat la 18 verste de Izmail, pe malul drept al brațului inferior al Dunării. Ea se ridică în amfiteatru de-a lungul fluviului și la o verstă de oraș sunt munți acoperiți de păduri. Așezarea Tulcei este încântătoare: înconjurată de grădini, de livezi care se întind de-a lungul Dunării; ceva mai jos de oraș se află o insulă împădurită și plină de grădini. În fața Tulcei, Dunărea este foarte repede și agitată de vârtejuri care împiedică să mergi în susul apei, chiar fără obstacole militare. La o verstă mai sus de oraș, la un cot pe care îl face Dunărea, turcii aveau două redute puternice și o redută la cinci verste mai jos, la despărțirea celor două brațe, Sulina și Sf. Gheorghe. Orașul era înconjurat cu o întăritură și avea o cetate de piatră cu patru turnulețe”⁴⁴.

O descriere amplă a orașului Tulcea regăsim la F.F. Berg, care oferă câteva informații culese în anul 1826, despre cetățile de pe malul drept al Dunării. Aceasta ne oferă o descriere amplă a cetății Tulcea. Potrivit acestuia, „noua cetate este construită la aproape 5 verste mai sus decât prima la o distanță de 400 de stânjeni de brațul drept al Dunării și la aproape 200 stânjeni de gârla Somova care izvorăște din lacul Mănăstirii și se varsă în Dunăre în sensul opus cetății. Ea este dispusă pe un povârniș, nu prea înclinat spre Dunăre, și este mărginită de un mal abrupt, având o întindere de 100 de stânjeni la acea parte care este orientată către Dunăre, sub această creastă a amintitei strâmtori trece un canal, având circa doi stânjeni lățime și aproape doi arșini (echivală cu 14 versoci, cca 0,71 m) adâncime; el e cu desăvârșire secat și se umple numai în vremea când Dunărea are apele crescute. Cetatea Tulcea a fost începută curând după pacea de la București și terminată abia anul trecut; ea se compune din două bastioane fără sănț, îndreptate către partea Dunării și fiind căptușite cu piatră între 2 ¼ și 4 arșini privind din josul terenului, iar în vîrf un val de pământ de un stânjen; flancurile și fețele au câte două ambrazuri, care sunt

³³ ***Călători Străini despre Țările Române, Volum X, Partea a II-a, Editura Academiei Române, București, 2000, p. 946

⁴⁴ ***Călători Străini despre Țările Române în Secolul al XIX-lea, Serie Nouă, Volum I, Editura Academiei Române, București, 2004, p. 323.

practicate foarte jos și omul foarte ușor poate ieși de acolo; fiecare față a acelor bastioane are 25, iar pe flancuri 40 de pași...//

În cetate, lângă casa Pașei, către partea Mahalalei moldovenești se găsește o pivniță de piatră, pentru praf de pușcă, acoperită cu pământ. Cartierul acesta are și câteva case de piatră, acoperite cu țiglă și două porți de lemn bine ferecate: una către marele bazar, alta către valul cel mic. Se mai găsesc: o magazie de pâine, construită din piatră, acoperită cu șindrilă și destul de încăpătoare, încât poate să cuprindă până la 4.000 de cetverți. Ea se găsește spre partea Dunării, pe mâna dreaptă a intrării, către poarta care dă spre fluviu. Hambarul de asemenea de piatră, și acoperit cu țiglă – ceva mai puțină ca la magazia de pâine – cuprinde arme, praf de pușcă, circa o sută de râșnițe și altele asemănătoare. El este așezat pe mâna stângă față de Poarta care nu dă către Casa Pașei. Se găsesc de asemenea cinci cazemate de piatră, acoperite cu un val de pământ; ele nu pot cuprinde mai mult de 1.000 de oameni.

Casa Pașei, opusă porții de la Dunăre, este de piatră, acoperită cu șindrilă și este suficient de încăpătoare. Grajdul Pașei este făcut din pământ acoperit cu stuf și pământ și este aproape pustiu. Există de asemenea trei bordeie mari, pentru trupele aflate în trecere, acoperite simplu cu stuf și pământ; foarte proaste. Patru cazărmi, din care numai una, cea mai mare, este din piatră și cu desăvârșire goală; cele de lemn mi-au atras atenția; în una din acestea sunt închiși 12 ieniceri trimiși din Constantinopol după răscoală. Mecetul este de piatră, acoperit cu țiglă și cu un minaret înalt. Pâinea o coc într-o izbă, acoperită cu țiglă. Se mai găsesc două mori de pământ acționate cu cai; una lângă amintitul hambar, cealaltă lângă brutărie precum și vreo 15 căsuțe acoperite cu stuf.

Cetatea nu dispune de apă. Foarte stăruitor, pașa a depus toate eforturile și s-a săpat o fântână în bazarul turcesc. Aceasta – care are până la 30 de stânjeni adâncime și cu o cantitate mică de apă – acum este secată. Alte două fântâni se află lângă canalul care trece sub apă, una dintre ele are apă suficientă.//

Cartierul moldovenesc, pe lângă care eu am trecut, este compus din mai mult de 120 de case pe partea Isaccei, așezate chiar lângă șanț și o moară de vânt.

Cartierul turcesc, aflat mai jos de Dunăre sau către partea mai veche a Tulceai, cuprinde până la 200 de case de lut și un mecat de lemn, cu minarete acoperite cu stuf. Acesta din urmă a fost construit nu de mult de Hasan-Efendi, apropiat al lui Iunus-Pașa, aproape de poarta Stambulului.

Casele sunt răspândite lângă însuși sănțul de apărare. În acest loc sunt stabiliți turcii și tătarii, iar tot aici își au locuințele subordonații și ajutoarele Pașei.

Între partea care dă către Dunăre și malul abrupt sunt dispuse circa 30 de case de lut, câteva prăvălii și cafenele turcești; de asemenea o cherhana. Partea aceasta se numește Bazarul turcesc...// Cetatea își are orientate pozițiile de tragere spre partea Dunării și mai aproape de partea morii de vânt care se află în mahalaua moldovenească.

Cetatea Tulcea nu are acum mai mult de 20 de oameni (în sensul de soldați), aceștia se află sub ordinele Pașei. Noaptea porțile se închid și rămâne la fiecare câte un om. Cei rămași se răspândesc prin casele din mahala. Împreună cu locuitorii noaptea nu sunt mai mult de oameni activi. Pe partea ieșindului la malul Dunării se instalează pichete compuse din 10 tătari și tot atâtea persoane din partea dunărenilor.

Pașa care comandă în Tulcea este Iunus-oglu, care a fost aian de Chilia și care în timpul ocupării Basarabiei de către trupele noastre a fost făcut prizonier și deținut la Elisavetgrad. Am aflat că este în vîrstă de 70 de ani, că vorbește puțin rusește, este un bun legiuitor, iubit de populație și de soldați și un caracter vesel. A fost numit comandant în Tulcea nu cu mult timp înainte de insurecția grecească.//

Referitor la postul ocupat de el, acesta nu are titlul de agă, ci funcția de Capugi-pașa; cu o lună în urmă a fost numit Kazak-Pașa, titlu care îi dă dreptul de conducere asupra lipovenilor și, în caz de război, asupra cazacilor care locuiesc în apropierea pașalâcului său. Se ocupă foarte puțin, folosește pentru drumurile de întoarcere și plimbare cai înalți și a dat ordin să se execute un drum scurt către mal, ceea ce pentru noi este foarte folositor.

Pe locul unde a fost Tulcea veche, acum sunt câteva căsuțe; acolo locuiește funcționarul vamal și pichetul tătarasc respectiv. Turcii au distrus întăriturile până la bază.

Starea actuală a întăriturilor nu permitea să se reziste mult timp unui atac hotărât, dat de preferință dinspre partea Dunării și a cartierului moldovenesc; stăpânind aceste puncte, navigația pe brațul Sulina – singurul utilizabil – poate fi îngreunată și devine practic imposibilă pentru vasele care merg cu încărcătură către Ismail și mai sus/⁵⁵.

⁵ ***Călători Străini despre Țările Române în Secolul al XIX-lea, Serie Nouă, Volum II, Editura Academiei Române, București, 2005, p. 148-150.

Boucher de Perthes, care trece prin port în drum spre Constantinopol, notează în însemnările sale „Voyage à Constatinopole”: „La stânga țărmului turcesc, pe o colină, apare o priveliște și anume una din cele mai plăcute din căte se pot întâlni. Este vorba de o armată de mori de vânt, zorind care de care mai repede, parcă grăbite să termine mai curând. Număr vreo patruzeci și numărul lor sporește pe măsură ce înaintăm. În fața morilor și față în față cu Ismail este un oraș care se numește Tulzia, Toultha, Tulscha, Toulxia, Tulcsi etc. Fără a încerca să se pună de acord cărțile, călăuzele și dicționarul cu locuitorii lui care, după cum mi s-a spus, nu întrebuinteaază nici unul dintre aceste nume pentru a-și numi orașul, mă mărginesc să spun că el trece a fi vechiul Aegyssus și că o să-mi rămână întipărit pentru totdeauna în minte din cauza morilor de vânt. Orașul pare destul de întins, casele sunt acoperite cu scânduri și sunt separate unele de altele. Unele dintre ele au căte două etaje. Încep să se vadă coșuri de vapoare. Se zărește și o moschee. Câteva corăbii sunt în port. O stâncă cu aparență vulcanică domină Toulxia. Părăsind portul iată-ne iarăși în mijlocul fluviului lat aici de un Km. Casele despărțite de grupuri de copaci, cari cresc până lângă Dunăre și ale căror trunchiuri sunt acoperite în parte de inundație. Catargele corăbiilor dominate de aripile morilor de vânt fac un ansamblu cu totul neobișnuit. Depărtându-ne de Tulcea, coastele încep să fie din ce în ce mai păduroase. Locotenentul vasului ne spune că vânatul este destul de abundant aici. Mistrețul ajunge la o mărime enormă. S-au văzut adesea și cerbi apropiindu-se de fluviu în grupe de căte o sută și chiar două sute”.

Dacă Boucher de Perthes a mai găsit la Tulcea maluri păduroase, ce vor fi fost ele înainte de exploatarea pădurilor care a ridicat cifra populației orașului în 1854 la 28.000 de locuitori? În acest an când în Dobrogea mai bântuia războiul declarat de turci rușilor, guvernatorul otoman de la Tulcea fie din cauza războiului, fie că văzu întrecută măsura, opri exploatarea pădurilor ocrotitoare ale Tulcei⁶⁶.

Ieșeanul Mihail Haret, în 1858 în călătoria sa spre Atena, vedea Tulcea un oraș destul de mare, cu 20.000 de locuitori, cu o moschee frumoasă, „căsuțe sure”, și o clădire a Comisiunii Europene a Dunării, un hotel german „Ringler” și mai multe case de lemn cu acoperișuri cu olane, aparținătoare musulmanilor plecați în Rumelia și „care puteau fi cumpărate de la cadiu pentru cățiva piaștri”⁷⁷.

⁶⁶ Apud. Sofia Vrabie, *Sfinxul Deltei Municipiul Tulcea, Ghid turistic* Editura Harvia, Tulcea, 2005, p. 25.

⁷⁷ Constantin Cioroianu, *Călători la Pontul Euxin*, București, 1984, p. 89.

Edificatoare pentru coloratura etnică a orașului este descrierea de călătorie de la începutul secolului al XX-lea a lui Nicolae Iorga în care acesta arăta, printre altele, că a văzut la Tulcea grămădindu-se prăvălii bulgărești, grecești, evreiești, iar în cafenele „se înșirau pe scaune, unele lângă altele, căciuli bulgărești, căciuli mocănești, pălării țărănești, pălării orășenești, fesuri turcești, turbane tătărești și hainele corespunzătoare într-o tărcată expoziție etnografică”⁸⁸.

În ceea ce privește populația trebuie neapărat să menționăm că existența acestui amestec de naționalități dădea un farmec deosebit orașului, farmec păstrat până azi.

În concluzie precizăm că, încă din cele mai vechi timpuri, orașul Tulcea a prezentat un interes deosebit pentru rolul pe care l-a jucat ca oraș și cetate strategică. Acest rol a fost câștigat prin poziția geografică pe care o are.

Raporturile economice l-au ajutat să se dezvolte încă din antichitate. Cucerită și recucerită de către romani, cetatea Aegyssus capătă importanță strategică, aceasta devenind evidentă.

Distrusă de pecenegi (1036) și uzi (1064), cetatea își continuă existența, până în secolul al XIII-lea când întreaga așezare este distrusă de către tătari. Descoperirile arheologice din a doua jumătate a secolului XIII și până în secolul XV, evidențiază mai multe nuclee de locuire medievală și reflectă o nouă situație politică din zona Gurilor Dunării.

Cu toate că, invazia tătarilor și concurența genoveză au reprezentat momente de cumpăna pentru societatea românească, procesul istoric de cristalizare a cnezatelor/voievodatelor nu a fost afectat. Figurile legendare ale unor voievozi precum Dobrotici și Ivanco, apărătorii populației românești în luptele de apărare împotriva Imperiului Otoman nu pot fi uitați.

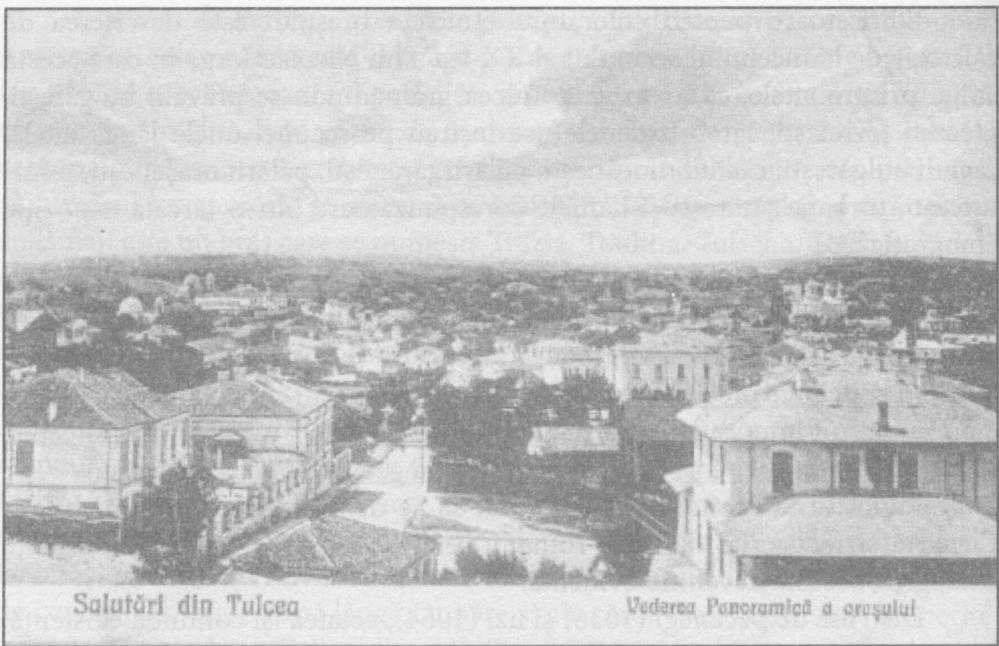
Tulcea medievală devine un important centru de desfacere a produselor de import, astfel, atrăgând atenția asupra posibilităților pe care le oferă dar și de importanță strategică a Gurilor Dunării.

Tocmai de aceea, Imperiul Otoman devine direct interesat de această zonă, cucerind-o și stăpânind-o timp de 460 de ani.

Această lungă perioadă de stăpânire otomană a reușit să imprime orașului un profil de mic centru comercial cu aspect oriental și un pronunțat caracter agrar.

După evenimentele istorice din 1878, putem vorbi despre viitorul orașului Tulcea, din punct de vedere economic, social și cultural.

⁸ Ibidem.

Se publică Legea pentru organizarea Dobrogei, iar în anul 1909, locuitorilor Dobrogei le-au fost legiferate drepturile politice constituționale, se constituie filiale ale principalelor partide politice, în 1911, forțele politice locale participă pentru prima dată, la alegerile parlamentare organizate în Vechiul Regat.

Până la Primul Război Mondial (1916-1918) orașul Tulcea se dezvoltă din punct de vedere economic, numărul populației diversificată din punct de vedere etnic, crește, se construiesc o serie de edificii importante pentru oraș. Se pune accentul pe viața culturală prin apariția unor societăți culturale dar și prin apariția presei locale.

La ceas aniversar nu-mi rămâne decât să urez La Mulți Ani Aegyssus! La Mulți Ani Tulcea și tulcenilor!

Ligia DIMA
Muzeul de Istorie și Arheologie Tulcea

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

† VISARION, Episcopul Tulcii	
Cuvânt înainte.....	7
Calendarul creștin ortodox 2012	9
Biserica Ortodoxă Română – structura administrativ bisericească.....	34
CRONICA BISERICEASĂ	
Pr. Daniel PETRE, <i>Itinerarul pastoral al P.S. Dr. VISARION – Episcopul Tulcii, în anul 2011</i>	47
Pr. Constantin POPA-ARTENE, <i>Hirotonii, distincții și sfîntiri de biserici în anul 2011.....</i>	79

EVENIMENTE

†VISARION, Episcopul Tulcii	
<i>Un pictor uitat, Octavian Smigelschi (1866-1912) – 100 de ani de la moarte</i>	85

student Adrian GRECEANU	
<i>Arhimandritul Visarion, ctitorul și primul stareț al mănăstirii Cocoș – 150 de ani de la moartea sa –</i>	90
Dr. Constantin ITTU	
<i>Apostolie în Ardeal: Sfântul Andrei Șaguna, Mitropolitul și Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA) la 150 de ani (1861–2011)</i>	95
Ligia DIMA	
<i>Orașul Tulcea la ceas aniversar</i>	111
BISERICA ÎN ACTUALITATE	
† VISARION, Episcopul Tulcii	
<i>Învierea Domnului – temelia credinței</i>	127
Pr. Dr. Lucian-Dumitru COLDA	
<i>Aspecte și etape ale dialogului teologic ortodox-catolic</i>	132
Dr. Bogdan DUCA	
<i>Despre o teologie politică ortodoxă</i>	140
Alexandru Constantin CHITUȚĂ	
<i>Iubitori ai paradisului etnic românesc.</i>	
<i>Etno-teologia la părinții Dumitru Stăniloae și Ilie Moldovan</i>	157
Prof. Univ. Dr. Augustin IOAN	
<i>„Retrofuturismul“: un manifest</i>	177
Pr. Ionuț-Raul GROSU	
<i>Din activitățile Biroului pentru catehizarea tineretului în anul 2011</i>	181
Pr. Ioan STRAT	
<i>Proiectul FORTE în Eparhia Tulcii</i>	187
Diac. Dr. Ștefan L. TOMA	
<i>Definirea conceptului „dreptului iubirii“ în abordarea Arhiepiscopului Anastasie al Tiranei și întregii Albanii</i>	193

VIAȚA PASTORAL-MISIONARĂ

Arhid. Prof. Univ. Dr. Ioan I. ICĂ jr.	
<i>Mistagogia realist simbolică a Sfântului Nicolae Cabasila – propunere laică de recentrare euharistic sacramentală a celebrării Liturghiei.....</i>	209
Pr. Lect. Univ. Dr. Nicușor TUCĂ	
<i>Teologia Sfântului Maslu în Biserica Ortodoxă.....</i>	216
Protos. Asist. Dr. Vasile BÎRZU	
<i>Monahismul – temeuri biblice și patristice</i>	226
Prof. drd. Alina-Maria MIRICĂ	
<i>Abolirea chipului lui Dumnezeu în om. Om duhovnicesc vs. om nihilist.....</i>	244
Pr. Prof. Justinian-Aurelian NECULAI	
<i>Dar al Duhului – cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările vieții</i>	258
Pr. Dr. Cătălin TEULEA	
<i>Sfântul Ioan Damaschin și sinteza teologiei sale creștine.....</i>	265
Marcel GHERGA	
<i>Despre păcatul invidiei.....</i>	273

PAGINI DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

Drd. Laurențiu MĂNĂSTIREANU	
<i>Formația intelectuală a clerului ortodox dobrogean de odinioară (1878 – 1916).....</i>	285
Pr. Prof. Nicolae Sorin ION	
<i>Biserica – străjer al românismului în Basarabia (1812-2012).....</i>	302
Pr. Eugen DRĂGOI, dr. Sorin GEACU	
<i>Despre numele și vechimea mănăstirii Celic-Dere. Noi considerații</i>	317
Prof. Lelia POSTOLACHE	
<i>Alibechioi (Izvoarele) – peste 150 de ani de istorie bisericescă</i>	335
Drd. Lăcrămioara MANEA	
<i>Valoarea informativă a însemnărilor culese din colecțiile de carte veche ale mănăstirii Cocoș - Tulcea</i>	358
Prof. Mihai MARINACHE	
<i>Din istoricul presei tulcene pentru copii și tineret</i>	371

Nicolae RĂDULESCU <i>Momente ale istoriei Dobrogei de Nord în vremea Războiului pentru Întregire 1916-1919</i>	385
Pr. Felix-Lucian NECULAI <i>Sfântul Vasile cel Mare în iconografia bisericilor tulcene.....</i>	397
Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin NECULA <i>O sursă de istorie a pedagogiei românești. Gândirea teologilor sibieni oglindită în programa/anuarul Institutului Pedagogico-Teologic 1884-1949</i>	404
Pr. Prof. Dr. Alexandru MORARU <i>Andrei Șaguna – Vicar general (1846 – 1848) – Câteva povești pentru clerici</i>	433
Florin FILIMON <i>Synesios din Cyrene – schiță bio-bibliografică</i>	440
Pr. Constantin PAHONEA <i>Biserica în timpul lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Cetățile</i>	456

TABEL STATISTIC

<i>Telefoane și adrese utile Episcopia Tulcii</i>	473
<i>Tabel nominal cu profesorii de religie încadrați în anul școlar 2011-2012</i>	485

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

P.S. Părinte Episcop Dr. VISARION Bălțat – președinte

MEMBRI:

Pr. Felix-Lucian NECULAI – consilier cultural

Pr. Ionuț-Raul GROSU – inspector responsabil cu reorganizarea cetehezei parohiale

Pr. Daniel PETRE – secretar eparhial

Arhidiacon Iulian VASILE

Alexandru CHITUȚĂ

Vignetele și ornamentele folosite în prezenta lucrare sunt creațiile pictorului Anastase Demian.

Articolele și corespondența se trimit pe adresa redacției:

Str. Mircea Vodă, nr. 6A / TULCEA / Tel. 0240 - 515145

Articolele nepublicate nu se înapoiază.

REDACȚIA NU-ȘI ASUMĂ RESPONSABILITATEA CU PRIVIRE LA CONȚINUTUL ARTICOLELOR, ACEASTA REVENIND EXCLUSIV AUTORILOR.

Lucrare executată la S.C. EVRIKA EURODIPS S.R.L. – Galați • Tel./Fax: 0236 - 462799; e-mail: office@evrikagalati.ro.